

**MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE
UNIVERSITATEA „1 DECEMBRIE 1918” ALBA IULIA
FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FILOLOGIE
ȘCOALA DOCTORALĂ DE ISTORIE**

**ACTIVISM ȘI IMPLICARE POLITICĂ.
TINERI ROMÂNI ÎN REVOLUȚIA DE LA 1848 – 1849
DIN TRANSILVANIA**

[REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT]

**COORDONATOR ȘTIINȚIFIC:
PROF. UNIV. DR. IACOB MÂRZA**

**DOCTORAND:
BOGDAN ALIN FLOREA**

**ALBA IULIA
2013**

CUPRINS

- I. Cuvânt înainte
- II. Introducere
 1. Argument. Clarificări conceptuale
 2. Etape și momente în Revoluția de la 1848 – 1849 din Transilvania
 3. Tinerii – element de coeziune și factorul hotărâtor al proceselor decizionale și al acțiunilor întreprinse de români, pe parcursul evenimentelor revoluționare din Transilvania
- III. Evaluări istoriografice asupra prezenței tinerilor români în Revoluția de la 1848 – 1849 din Transilvania
 1. Memorialistica
 - 1.1 Rapoartele lui Avram Iancu, Axente Sever și Simion Balint
 - 1.2 Memoriile lui Vasile Moldovan
 2. Romantismul
 - 2.1 Alexandru Papiu Ilarian
 - 2.2 George Bariț
 3. Spiritul critic
 - 3.1 Silviu Dragomir
 4. Colecții de documente
 - 4.1 *Documente privind revoluția de la 1848 în Țările Române. C. Transilvania*
 - 4.2 Cornelia Bodea, *1848 la români, O istorie în date și mărturii*
 5. Noua orientare în istoriografia românească
 - 5.1 Liviu Maior
 - 5.2 Gelu Neamțu
- IV. Opțiuni politice ale tinerilor români ardeleni în Revoluția de la 1848-1849 din Transilvania
 1. Revoluția românilor din Transilvania – misiunea tinerei generații
 2. Primăvara anului 1848

- 2.1 Ecoul Revoluției europene și primele întâlniri ale tinerilor români. Formularea primelor revendicări pentru națiunea română
- 2.2 Pregătirea Adunării din Duminica Tomii (18/30 aprilie 1848) de către tineri
- 2.3 Drumul tinerilor spre Adunarea Națională de la Blaj din 3/15 mai 1848
- 2.4 Elevii Blajului – scurtă trecere în revistă a rolului lor în Revoluție
- 2.5 Ecourile Adunării Naționale de la Blaj
- 2.6 Dieta de la Cluj. Uniunea Transilvaniei la Ungaria
- 3. Vara anului 1848**
 - 3.1 Comitetul Național Român
 - 3.2 Intensificarea mișcărilor sociale în vara anului și întărirea reacțiilor împotriva românilor
 - 3.3 A treia Adunare Națională de la Blaj și organizarea armată a românilor
- 4. Războiul civil și rolul decisiv al tinerilor**
- 5. Rapoartele prefectilor**
- 6. O listă publicată de Silviu Dragomir**
- 7. Câteva figuri memorabile de tineri**
- 8. Cartea Neagră (*Fekete Könyv*)**
- V. Concluzii**
- VI. Bibliografie**
- VII. Anexe**

Activism și implicare politică.
Tineri români în Revoluția de la 1848 – 1849 din Transilvania

Introducere

A aborda o istorie despre *tineri* sau *tinerete* înseamnă, în primul rând, a încerca să înțelegi, să descoperi și să explici un mecanism social, prin prisma relațiilor existente între segmentele sale diverse, între actorii a căror atribute sau virtuți principale reclamă apartenența la o anumită *vârstă*. Asta pentru că *vârsta* este cea care influențează, determină comportamente sociale și este la rândul ei determinată, cu atât mai mult cu cât este *tranzitorie*, și presupune schimbare.

Tinerilor le este, astfel, rezervat un asemenea rol în orice societate, luată în oricare moment al dezvoltării ei. Problematică sunt însă frecvențele, modalitățile de acțiune și felul cum preiau, asimilează, îmbină și se folosesc de experiențele și cunoștințele dobândite, în mod direct sau prin intermediul altora. Modul cum se racordează la anumite sisteme de gândire, la unele modele și practici, înțelegând prin asta inclusiv aderarea la mișcări de protest sau revoltă, este deosebit de interesant pentru a fi scos în evidență, sub aspectul determinării comportamentului lor social, într-un „film istoric” încadrat în coordonate de timp și spațiu strict delimitate.

Lucrarea în sine va propune o abordare în termenii de mai sus. Din acest punct de vedere, prima secvență a discursului istoric este dedicată acestui ***Argument și Clarificărilor conceptuale***, absolut necesare pentru stabilirea tuturor aspectelor ce țin de motivația, scopurile și modalitățile de abordare ale unui asemenea demers. Obiectul investigației îl constituie, așa cum s-a stabilit în urma unei propuneri deosebit de inspirată, venită din partea Prof. univ. dr. Iacob Mârza, tinerimea română din Transilvania în timpul Revoluției de la 1848 – 1849. Chestionarea tinerilor din această generație, a momentului catalitic 1848, se aplică în sensul detectării aceluși model care, în virtutea valorilor, opțiunilor și simbolurilor cu

care este investit sau pe care și le-a asumat, înțelege să-și exercite un rol ori o funcție activă. Felul cum funcționează sistemul social din Transilvania din punctul de vedere al relației tinerilor cu celelalte categorii, al pârghiilor care le permit să își exercite funcțiile sociale și care, totodată, le impun direcții și modalități de acțiune, fiecare dintre acestea, este așadar unul dintre aspectele indispensabile ale acestei cercetări, realizată în termenii de mai sus.

Arhetipul tânărului român ardelean de la mijlocul secolului al XIX-lea devine cu atât mai fascinant cu cât trebuie descoperit în țesătura extrem de fină a unui sistem social și politic ale cărui direcții și ritm de dezvoltare oscilează între ideile novatoare pe care Curtea de la Viena și întreaga Europă le vehicula tot mai pregnant, și ostilitatea pe care sistemul stărilor privilegiate și al religiilor recepte din Transilvania le manifesta cu privire la acestea. În ceea ce privește percepția conceptelor, cu care se operează la nivel de simbolică, și aici ne referim la cele de *tinerete* sau *tinerime*, intenția nu este aceea de a restrânge semnificațiile noțiunilor în sine și de a folosi accepțiunile definițiilor standard, ci de a le dezvălui acestora toate conotațiile de care s-au bucurat în timpul Revoluției. Tinerii români au fost puși față în față cu adversarii lor, în contextul în care considerau că, înainte de toate, confruntarea la care luau parte era una între generații.

Specificul tinereții era, așadar, apreciat la justa lui valoare în timpul istoric la care facem referire și nu era văzut doar ca element constitutiv sau însușire a vârstei cuiva. Tinerețea presupunea stadii de formare și transformare, de căutare și maturizare, de inițiere, integrare și asumare de angajamente. Pe parcursul lucrării se încearcă, așadar, identificarea aceluia tineret revoluționar, ca forță socială a unui segment din societate, a unei vârste, a cărei esență nu constă doar în determinările biologice ci și în acele simboluri și eficacități reprezentative, care o activează, ca generație nouă, pusă în postura de a lupta pentru idei moderne. Urmând această paradigmă, se încearcă zugrăvirea tinereții și a faptelor asumate de tinerii români la

1848 – 1849 în Transilvania, din perspectiva relației dintre trăsăturile generației istorice pe care o reprezintă și implicațiile pe care acestea le transpun la nivelul identității lor. Acestea sunt văzute ca repercutare a percepțiilor colective și individuale despre ei și, totodată, ca sumă a valorilor și sensurilor pe care ei înșiși vor să și le promoveze.

Interesează, pe această direcție, atitudinea societății ardelene în drumul ei spre modernism, în privința tinerilor, precum și modelele ideologice și normele de comportament pe care le-a instituit pentru aceștia, pe parcursul evenimentului revoluționar. Identificarea cazurilor sau etapelor în care tinerețea a beneficiat de privilegiul de a fi considerată factor de coeziune socială, stabilirea unor repere în ceea ce privește felul cum s-a operat la nivelul gândirii și a viziunii tinerilor despre ei înșiși, reconstituirea unor corespondențe aproximative între formulele conceptuale ale timpului istoric și zona distinctă cu propriile sale reprezentări din Transilvania anilor 1848-1849 etc. sunt doar câteva dintre ipotezele de la care s-a pornit în cadrul analizei propriu zise.

Din punctul de vedere al reinventării evenimentului istoric, ca „produs” al tineretului revoluționar se dorește, pe cât posibil, evidențierea opțiunilor politice ale acestuia, într-o permanentă comparație ori antiteză cu cele ale vechii generații. Departe de a avea un caracter izolat sau întâmplător, „vocile” tinerilor români „au dat tonul” la tot ceea ce a însemnat Revoluția românilor din Transilvania în anii 1848 – 1849. În acest sens, se trec în revistă, pe scurt, *Etape și momente în Revoluția de la 1848 – 1849 din Transilvania*, pentru a realiza o introducere în subiectul istoric care urmează a fi diseminat. Se vizează, de altfel, în sensul unei edificări inițiale asupra evoluției evenimentului revoluționar, în strânsă dependență de participarea și rolul tinerilor.

Indiferent că se ia în discuție perioada premergătoare izbucnirii Revoluției, etapa cristalizărilor programatice, izbucnirea Revoluției sau desfășurarea războiului civil, tinerii români sunt actorii principali de care a avut mare nevoie

societatea românească din Transilvania, în acel moment al dezvoltării sale. ***Tinerii – element de coeziune și factorul hotărâtor al proceselor decizionale și al acțiunilor întreprinse de români, pe parcursul evenimentelor revoluționare din Transilvania*** este o altă secvență importantă și utilă din introducerea noastră, prin intermediul căreia se aduc argumente întocmai pentru demonstrarea acestui raționament. Prin rolurile îndeplinite, tinerii s-au dovedit a fi, atât purtătorii de cuvânt ai românilor, cât și conducătorii efectivi ai unor comunități angrenate într-un proces amplu de redimensionare și restructurare socială din timpul Revoluției. Meritul lor este, cu atât mai mare cu cât, ei au generat această mișcare națională de protest împotriva sistemului social și politic perimat din Transilvania. Au pregătit, printr-o strategie bine gândită, masele populare pentru ceea ce va urma, adică pentru o Revoluție, care promitea să aducă drepturi naționale, sociale și politice, atât de „râvnite” de poporul român.

Evaluări istoriografice asupra prezenței tinerilor în Revoluția de la 1848-1849 din Transilvania este un alt capitol al tezei, se vrea a fi un excurs analitic aplicat scrierilor cu rol de reper asupra evenimentului, din punctul de vedere al felului cum acestea determină proiecția tinerilor și a tinereții în filmul istoric pe care îl derulează. Ne-am străduit, din această perspectivă, să examinăm lucrările autorilor celor mai consacrați vis-à-vis de Revoluție, mai bine spus, a exponenților celor mai reprezentative curente istoriografice românești, dezvoltate de-a lungul timpului.

Istoriografia românească alocă spații considerabile prezenței tinerilor români ardeleni în Revoluția de la 1848 – 1849 din Transilvania. Importanța și interesul față de tineri se datorează, cu câteva mici excepții, activismului politic și național pe care aceștia l-au manifestat pe parcursul desfășurării evenimentelor și implicit rolurilor și funcțiilor sociale asumate. Din acest punct de vedere, fie că vorbim de istoriografia românească mai veche sau de dată recentă, fie că analizăm ***memorialistica Revoluției***, cu izvoarele sale narrative,

documentare, *literatura istorică romantică, colecțiile de documente*, lucrările autorilor care reprezintă *spiritul critic* sau *noile abordări moderne*, prezența tinerilor, ca element de coeziune socială, politică și națională, reprezintă o realitate indubitabilă, nelipsită din tot ceea ce presupune construirea discursului istoric datorat evenimentului. Ceea ce se analizează în contextul de față și din prisma direcției de studiu urmate este felul în care textele dedicate evenimentelor de la 1848-1849 nuanțează problema tinerilor transilvăneni, dau culoare și consistență ecuației dintre tineret și Revoluție.

Istoriografia Revoluției de la 1848 – 1849 din Transilvania este atât de bogată, încât oferă aproape orice informație necesară reconstituirii evenimentelor a momentului. Pe lângă faptul că, marea majoritate a documentelor oficiale din timpul Revoluției sunt accesibile, fiind deja publicate sub forma memoriilor sau reunite în colecții, întocmite de avizați cercetători ai evenimentului, despre mișcarea revoluționară ardeleană s-a scris foarte mult și într-o manieră modernă. Lucrările se referă la dezvoltarea atmosferei sociale, pornind de la mentalități și norme de comportament social, văzute ca joc al reprezentărilor și articulare a voințelor și nevoilor proprii societății ardelenice de la mijlocul secolului al XIX-lea.

Oprindu-ne puțin asupra cuantificării prezenței tinerilor în istoriografia problemei, trebuie precizat faptul că se încearcă, pe cât posibil, analizarea felului cum textele dedicate evenimentului revoluționar, indiferent de curentul istoriografic ale cărui reguli le urmează, nuanțează problema tinerilor transilvăneni, dau culoare și consistență ecuației dintre tineret, tinerețe și Revoluție. Asta nu înseamnă că nu se analizează în mod expres fiecare abordare și nu se „sanționează” anumite aspecte subiective, care își puneau amprenta asupra finalității textului istoric. Se înregistrează serioase indicii cu privire la nevoia de justificare a deciziilor din trecut, mai ales atunci când relatările erau prin intermediul istoricului martor sau chiar actor principal al evenimentului prezentat. Modalitățile de abordare, structurile argumentative, atributele folosite pot imprima nuanțe

și valențe diferite ca impact și rezonanță unor noțiuni precum cele puse în discuție, în funcție de scopul, natura și destinația fiecărui demers în parte. Atunci când acestea au fost orientate în mod excesiv înspre realizarea unor discursuri cu conotații hiperbolizante în raport cu realitatea istorică, se consideră necesară evidențierea câtorva aspecte.

Acest capitol al cercetării demonstrează, totodată, că scrierile istorice sunt, în linii mari, circumscrise curentelor istoriografice cărora le aparțin, și respectă din acest punct de vedere tiparele impuse de cerințele vremurilor și implicit de evoluția gândirii și necesităților politice, naționale și sociale. Modul cum se reflectă la nivelul scrisului istoric concepțiile despre tineri și tinerețe, cu raportare directă la Revoluție este o unitate de măsură, care poate fi oricând utilizată pentru evaluarea trăsăturilor unei perioade sau alta din istoriografia românească. Asta pentru că tinerii și tinerețea sunt concepte esențiale, dar și realități sociale și politice, care, în orice etapă a scrisului istoric, au putut fi „exploatate” și utilizate ca vehicul informațional cu maximă putere de persuasiune.

Scurtul excurs istoriografic, întreprins, demonstrează, pe cât posibil, intensitatea, frecvențele și „pasiunea” cu care s-a scris despre tineri și Revoluția de la 1848 – 1849, în fiecare mare etapă a istoriografiei românești dedicată evenimentului din Transilvania. S-a considerat necesară analizarea punctelor de reper ale fiecărui curent istoriografic tratarea, pe cât posibil a tuturor categoriilor, începând de la izvoare istorice – surse primare și mergând până la lucrări, studii, articole și comunicări. S-a încercat punctarea elementelor definitorii ale fiecărei abordări, și s-au adăugat idei considerate elocvente din punctele de vedere ale finalității și formei mesajelor transmise cu referire la tineri.

Reluăm ideea că periplul istoriografic întreprins facilitează demararea operațiunii din capitolele ulterioare, prin care se abordează evenimentul de la 1848-1849. Propunem o analiză pertinentă a felului în care actorii sociali au acționat în conformitate cu sisteme de valori proprii, dictate de apartenența

la o anumită vârstă, la o generație sau alta și îndeosebi prin tratarea prezenței și proiecției tinerilor. Se oferă o viziune de ansamblu asupra antecedentelor istoriografice care au tratat problema tinerilor și care au furnizat și încă furnizează un cadru teoretic, mai ales în condițiile în care concluziile aparțin istoricilor experimentați în metodologia cercetării și studierii Revoluției de la 1848 – 1849 din Transilvania.

Demersul istoriografic reprezentat de evaluările asupra prezenței tinerilor în Revoluție furnizează o bază de date ce cuprinde formulele diverse, prin care s-a realizat în istoriografie proiecția tinerilor și a tineretii la nivel social. Se permite, pornind de la acestea, dezvoltarea unor teorii viabile și cu un grad sporit de complexitate. Se dorește realizarea acestui lucru, nu pentru a schimba unele concluzii deja încetățenite în istoriografia problemei (care conțin adevăruri indiscutabile sub raportul științei istorice). Se are în vedere acordarea unui credit și a unui plus de coerență și sistematizare unor intenții, precum cea de față, încă insuficient exploatate, cu privire la deslușirea aspectelor sociologice și psihologice care au stat la baza relației dintre tinerii romani din Transilvania și istorie la 1848-1849.

Un alt capitol, fiind și cel mai substanțial, constituie de fapt esența cercetării, și anume ***Opțiuni politice ale tinerilor români ardeleni în Revoluția de la 1848-1849 din Transilvania*** reprezintă aplicarea metodologiei asumate asupra subiectului istoric analizat. Odată trasate obiectivele și metoda de lucru, se propune tratarea participării tinerilor români la Revoluție, în strictă dependență cu evoluția cronologică a faptelor. În prima parte a capitolului se emit câteva scurte considerații asupra mentalităților și atitudinilor care au generat comportamentul tinerilor la 1848 – 1849 și, totodată, se concluzionează că înfăptuirea Revoluției a reprezentat de fapt ***Misiunea tinerei generații***. A doua parte a capitolului este dedicată implicării tinerilor în acțiunile premergătoare Revoluției propriu zise, prin examinarea ***Primăverii anului 1848***, cu subcapitolele dedicate ***Ecolui Revoluției europene și primelor întâlniri ale tinerilor români, formulării primelor revendicări pentru națiunea***

română. Se analizează rolul tinerilor în pregătirea maselor populare precum și a Adunărilor Naționale de la Blaj, din această perioadă, mai exact *Adunării din Duminica Tomii (18/30 aprilie 1848)* și *Marii Adunări Naționale de la Blaj (3/15 mai 1848)*. În ordine cronologică, primăvara și apoi, începutul verii anului 1848, în mare parte datorită *Ecourilor Adunării Naționale de la Blaj*, ne înfățișează deja elemente care demonstrează evoluția concepțiilor și scopurilor conducătorilor Revoluției, mai bine spus decantarea opțiunilor celor implicați. Toate acestea se vor amplifica, apoi, pe fondul evenimentelor generate în urma *Dietei de la Cluj* și a *Uniunii forțate a Transilvaniei la Ungaria*,

Vara anului 1848 se află sub semnele instaurării terorii asupra românilor, monitorizării tinerilor români instigatori, desființării iobăgiei și constituirii, respectiv evoluției *Comitetului Permanent de la Sibiu*, ca nucleu coordonator și cu rol strategic precis pentru români. *Intensificarea mișcărilor sociale în vara anului și întărirea reacțiilor împotriva românilor* prefigurează ireconciliabilitatea dintre români și maghiari. *A treia Adunare Națională de la Blaj (15-28 septembrie 1848)* și *organizarea armată a românilor* înseamnă, de fapt, începutul Revoluției românilor în Transilvania. Noua organizare administrativ teritorială și *Războiul civil* care a urmat, scot în evidență, mai mult ca oricând, *rolul decisiv al tinerilor*. Analiza filmului confruntărilor armate este foarte util sub aspectul strategiilor de luptă și al deciziilor politice foarte importante ale tinerilor români.

Examinarea pe îndelete, a unor surse istorice memorialistice, precum *Rapoartele prefectilor* reflectă cu acuratețe mecanismul războiului civil și pozițiile cu rol de coordonare pe care tinerii români le îndeplinesc, cu o eficiență ieșită din comun. Deși accentele subiective își pun amprenta asupra obiectivității celor relatate, reflectând o vădită atitudine părtinitoare, reconstituirea istorică a momentelor războiului civil, și informațiile valoroase despre tineri, care sunt furnizate prin intermediul prefectilor, sunt de un real folos cercetării

noastre. *Lista publicată de Silviu Dragomir* întregește baza de date cu privire la tinerii români activi în cadrul Revoluției și demonstrează notorietatea de care se bucură datorită contribuțiilor lor însemnate. Câteva figuri memorabile de tineri este un alt subcapitol distinct, prin care se dorește zugrăvirea câtorva portrete ale unor juni români, care s-au evidențiat într-un mod cu totul special, pe parcursul evenimentului. Traectoria lor demonstrează activismul și implicarea politică, specifice generației pe care o reprezintă cu mare demnitate. *Cartea Neagră (Fekete Könyv)* reprezintă una dintre cele mai virulente poziții ale reprezentanților națiunii maghiare la adresa Revoluției românilor. Dincolo de natura, mai mult decât subiectivă a textelor maghiare, prin intermediul acelor pagini, prezența tinerilor români în Revoluție și rolul lor de lideri naționali, sunt recunoscute și consemnate la justa lor valoare.

Primăvara anului 1848 este o alta secvență importanta a cercetării de față. Cu privire la ceea ce a însemnat nașterea, definirea și maturizarea mișcării revoluționare românești pentru noi, în primăvara anului 1848, aceasta este remarcabilă din punctul de vedere al felului cum s-a produs simbioza dintre elite și masele populare. Este, după părerea noastră, primul exemplu din istoria modernă a României, când fuzionarea celor două planuri, a celor două entități dinamice se produce aproape în mod perfect. Meritul aparține, în cea mai mare parte, preoților, învățătorilor, dar mai ales tineretului. Ei sunt ascultați de populația românească, cu multă atenție, deoarece asociază problematica socială cu cea politico-națională. În toate discursurile lor, în adunări improvizate, se comentează desființarea robotei, după care se explică audienței țărănești pericolul reprezentat de uniunea cu Ungaria.

Credința nestrămutată a țărănimii, că iobăgia a fost desființată la Blaj, prevala în fața oricărei alte teorii. *Jurământul* depus la Blaj conferă hotărârilor Adunării Naționale o importanță sacră. Și mai mult, leagă acest deziderat de voința Împăratului. Ce putea fi mai verosimil decât asta în mintea oamenilor simpli și credincioși de la țară? Chiar dacă nivelul

intelectual al oamenilor satelor era unul relativ scăzut, la fel cum se întâmplă pretutindeni, ei fac dovada, în fața istoriei, că dețin calități mult mai valoroase, precum solidaritatea, altruismul și loialitatea față de lideri și semenii lor. Manifestă totală încredere în învățăturile pe care le primesc de la liderii lor, în marea parte tineri și le urmează cu încredere indicațiile. Ideile difuzate în lumea satelor prind rădăcini și sunt cultivate, asemenea unor bunuri naționale de preț, devenind elemente de coeziune cu certă valoare în tot ceea ce înseamnă lupta, deja comună a românilor din toate zonele Transilvaniei.

Chiar dacă lucrurile și realitățile expuse mai sus au o rezonanță romantică, poate mult prea mare în comparație cu scopurile demersurilor istoriografice actuale, considerăm că trebuie totuși reliefate. În definitiv, vorbim de un mecanism social, ale cărui detalii sunt date întocmai de componentele sale, care îi asigură un maxim de eficiență, eficacitate și randament. Dacă valorile care la 1848 – 1849 mobilizau energii și asigurau coeziune la cele mai înalte standarde, la care azi am putea vedea funcționalitatea unui mecanism social constituit pe criterii etnice, erau cele legate de asumarea credințelor în națiune și în virtuțile sale creatoare, precum și în justa credință a luptei contra unui dușman clar identificat, atunci nu vedem nici un motiv real pentru ca ele să nu fie evidențiate așa cum merită. Faptul că entuziasmul, care a atins la 1848 mulțimile, generase sentimente dintre cele mai exuberante, reflectate atât la nivelul discursurilor cât și al acțiunilor propriu zise și nu de multe ori depășise, poate fără justificare, limitele convenționale ale comportamentelor revoluționare, ține de farmecul timpurilor revoluționare supuse analizei istorice. Fără entuziasm, poate, lucrurile nu ar fi avut sens în judecata timpului și chiar a istoriei.

Starea de spirit efervescentă din societatea românească din Transilvania era cu atât mai firească, cu cât reprezintă rezultatul unor secole întregi în care inechitățile flagrante, perpetuate atât la nivel politic, național cât mai ales social, i-au lăsat pe români în afara jocului. Nevoii de câștigare a drepturilor europene moderne pentru români i se suprapune, așadar, un accentuat și

de altfel absolut normal efort de recuperare a timpului și valorilor pierdute. Reconfirmarea unui statut, deloc privilegiat, ci doar normal pentru o națiune majoritară, oprimată de-a lungul timpului, în propria țară, reprezintă acum punctul zero al acțiunilor conjugate, dezideratul absolut la care ar fi putut spera vreodată.

Cam aceasta este gândirea liderilor politici români ai epocii moderne, implicit ai veacului al XIX-lea. La fel este percepția și în rândul comunităților umane, care, chiar dacă nu este exprimată în acești termeni, compensează la capitolul trăirilor și simțămintelor exteriorizate în contextul anilor 1848 – 1849. Din punct de vedere politic, perioada imediat următoare Adunării Naționale din data de 3/15 mai este dominată de problema Uniunii. Dieta de la Cluj, ale cărei lucrări s-au desfășurat în perioada 29 mai – 8 iulie 1848, relevă, o dată în plus, faptul că națiunea maghiară nu a înțeles - sau nu a vrut să înțeleagă! - nimic din sensul și rolul mișcării revoluționare românești. De aceea nici nu se insistă foarte mult asupra modului în care această Dietă a funcționat, pentru că lucrurile nu sunt deloc noi, pentru ceea ce ar fi trebuit să însemne un for legislativ modern, marcat de realitățile revoluționare.

Vara anului 1848 este considerată o alta parte constitutivă a investigației. Cronologic, vara anului 1848, prin felul cum evoluează lucrurile, înfățișează procesul de transformare a Revoluției române, de la caracterul său pașnic, la cel radical, concretizat prin aplicarea măsurilor care demonstrează trecerea la ridicarea armată a românilor. Lunile care urmează se află, din nou, sub semnul tinerei generații de revoluționari români, care acum va prelua în mod oficial frâiele Revoluției. Mergând pe șirul evenimentelor, se evidențiază rolul acestora și se constată situațiile în care excelează din punct de vedere comportamental. În aceeași măsură, sunt judecați atunci când măsurile sau deciziile pe care le iau se vor dovedi greșite. Indiferent însă că se vorbește de „binefacerile” tineretului pe parcursul acestei Revoluții sau de atitudini uneori prea radicale, cu consecințe nefaste asupra celor implicați în evenimente sau

chiar asupra destinului românilor, un lucru nu poate fi negat sub nicio formă: tinerii sunt elementul de coeziune, care mobilizează în jurul lor energii și determină comportamente în cadrul Revoluției.

A cuantifica prezența tinerilor, în aceste etape ale cercetării care vor urma, este o operațiune istoriografică obligatorie. Pe lângă faptul că certifică oarecum teoriile deja enunțate și validează demonstrațiile istorice folosite, o apreciere din punct de vedere cantitativ trebuie să fie și o datorie morală față de acești „actori sociali” principali. Într-o formă sau alta, ei și-au asumat rolurile până la epuizare și nu și-au abandonat, spre deosebire de reprezentanții celorlalte generații, menirea și sarcinile efective care decurg din aceasta. Nici nu au apelat, sub nicio formă, la varianta de a se eschiva și a-și părăsi avanposturile atunci când situațiile au presupus riscuri imense și inclusiv conștientizarea faptului că sfârșitul poate fi unul nedorit.

Pentru toate acestea și mai ales pentru faptul că au ales să fie decidenții timpurilor în care au trăit, am considerat că merită să le dedicăm multe pagini. Lucrurile s-au petrecut exact așa cum a trebuit să se întâmple în istorie. Nimic nu a fost întâmplător pe acea scenă istorică, pe care azi putem foarte ușor să o analizăm, dar reușim foarte greu să o pătrundem. Derularea faptelor, felul cum s-au articulat diversele opțiuni ale tinerilor, atât la nivelul propriei lor conștiințe, cât și în dimensiunea mai largă a relațiilor cu celelalte segmente sociale, sunt conferite de o „rânduială” aparte a timpurilor istorice în care au trăit.

Rolurile lor și intrarea în primul rând al scenelor istorice țin nu neapărat de un destin configurat special, pentru nevoia de a reînnoi și revitaliza viața politică, națională și socială a românilor, potrivit virtuților cu care tinerețea este înzestrată cu potențial revoluționar. Este mai mult o datorie sacră a acestora, dată de însăși existența lor într-o categorie de vârstă, care printr-o experiență milenară presupune specificul firesc al tranzițiilor. Al tranzițiilor, nu doar de la vârsta copilăriei la cea a maturității ci de la cea a experiențelor comune la cea a perfecționărilor.

Deoarece perioadele tranzițiilor sunt cele mai dinamice, presupunând conflicte acerbe între vârstele între care se predau ștafetele, tinerețea, ca intermediară a acestor entități distincte, se definește prin specificul agresiv al rupturilor intervenite în procesul evolutiv. Și pentru că începutul societăților moderne din Europa înseamnă mai mult decât evoluție, o continuă tranziție conflictuală de la feudalism la modernitate, cine ar fi fost mai în măsură să rezolve această ecuație socială complexă, decât tineretul? Acesta a fost și cazul tinerilor români, mulți dintre ei cu studiile școlii din Blaj, Cluj, Sibiu, Zlatna etc.

În paginile următoare se efectuează analiza amănunțită a circumstanțelor în care aceștia și-au revendicat rolul de conducători ai românilor, a contextelor și motivațiilor care i-au impulsionat să procedeze la preluarea oficială a frâielor Revoluției; se supraveghează atent procesul decizional, punerea în practică a acțiunilor aferente acestuia și, nu în ultimul rând, se procedează la diseminarea rezultatelor care validează sau invalidează atingerea scopurilor propuse.

Precizăm, de la bun început, faptul că se încearcă oferirea unei imagini cât de cât fidelă a pașilor succesivi parcurși de tineri în derularea evenimentelor. Pentru că, doar în acest fel, se poate reconstitui traiectoria lor, mai ales în aceste etape cruciale, când produc un transfer concret de autoritate la nivelul conducerii Revoluției. De acum nu se mai poate vorbi de ipoteze sau influențe ale tinerilor la nivel decizional. Practic, Revoluția se va racorda în mod absolut real la tot ceea ce înseamnă sistemul lor de gândire și la modul cum dirijează tinerii punerea în practică a hotărârilor proprii. Din acest moment, tinerii sunt percepuți, în mod firesc, drept responsabili destinelor românilor în Revoluție și greutatea care va apăsa asupra lor va fi pe măsura evenimentelor.

Trajectoria tinerilor români revoluționari în vara anului 1848 nu poate fi înțeleasă, fără abordarea rolului **Comitetului Național**. Această primă organizație politică a românilor din Transilvania anului 1848 a luat naștere cu ocazia Adunării Naționale de la Blaj din data de 3/15 mai. În fapt, toată această

tentativă a constituirii Comitetului Român, pornită de la nivelul înalt al conducerii Revoluției române, de la aceia care au elaborat primele manifestări ideologice, își dorea să devină un avanpost al luptei românilor împotriva a ceea ce se prefigura a fi înfăptuit: uniunea Transilvaniei cu Ungaria. Iminența acestei uniuni, total dezavuate de români, este conștientizată așadar la nivel de conducere revoluționară, drept un act politic catastrofal. Astfel că toate demersurile viitoare vor avea drept scop împiedicarea ei. Chiar și după hotărârea Dietei de sancționare a uniunii, tinerii români își continuă acțiunile și speră ca, prin orice mod, să poată împiedica aplicarea acestui act, pe care îl consideră fatal pentru existența națiunii române de aici.

Între timp, în Transilvania, nemulțumirile antiunioniste sunt în continuă creștere, tineretul începând să acționeze pentru o rezistență organizată. Grupul radical din jurul lui Simion Bărnuțiu este acum perfect convins de faptul că nu mai era nici o șansă de conciliere între români și maghiari. Singurul lucru, care îi mai ține pe tineri în expectativă, este așteptarea deciziei Parlamentului de la Viena, cu privire la adoptarea uniunii, după ce acest act fusese deja ratificat de Împărat. Speranțe nu mai existau ca austriecii să se opună uniunii, date fiind condițiile Revoluției maghiare. Însă se aștepta la o tărăgănare a lucrurilor.

Totuși, timiditatea încă vizibilă a tinerilor români din vara anului 1848 este și expresia realității care domnea în Transilvania: lupta românilor împotriva unui sistem represiv bine pus la punct și în continuă acțiune de întărire reprezenta un efort fantastic. Cu toate că dimensiunea mișcării naționale românești era în continuă creștere, riscurile erau imense. Starea de spirit antinunionistă remarcată în diverse medii sociale, în special printre țărani, nu se poate transforma într-o reală mișcare populară, și datorită instituirii legii marțiale, a represivității autorităților. Acestea din urmă recurg la tot felul de măsuri împotriva „instigatorilor”. Este, totodată, drept faptul că măsurile represive ale autorităților evoluează pe fondul creșterii stării de agitație în rândul satelor și al inițiativelor lipsite de prudență ale țăranilor. Aceștia încep să își facă singuri dreptate,

prin refuzul de a presta obligațiile sociale și chiar prin încercări de a împărți domeniile nobiliare sau terenurile proprietate comunală.

Personalitățile care se aflau la conducerea mișcării românești revoluționare erau îndeaproape urmărite de către autorități, tocmai în ideea în care acestea din urmă erau perfect conștiente de influența elitelor românești. Liderii românilor sunt atent supravegheați și orice „mișcare” pe care aceștia o fac intră în atenția autorităților. Rețeaua informațională care funcționa în Transilvania era, din acest punct de vedere, foarte bine pusă la punct. Orice mic detaliu care trezea suspiciuni era atent analizat și transmis mai departe, pentru a se lua măsuri preventive.

Obsesia ungarilor față de tinerii români, pe care continuă să îi considere principalii „instigatori” și tulburători ai liniștii, atinge acum cote nemaîntâlnite. Peste tot, văd în aceștia o amenințare la adresa nobilimii și a națiunii maghiare. Orice acțiune, activitate și luare de poziție sunt catalogate și interpretate drept intenții malefice, inadmisibile pentru ceea ce înseamnă susținerea cauzei națiunii române. Faptul că tinerii lideri ai românilor își permit să emită anumite considerații, dealtfel perfect justificate, dată fiind situația delicată și înăsprirea fără precedent a măsurilor împotriva românilor, este considerată o mare jignire la adresa națiunii maghiare și un afront nepermis față de clasa politică, care continua să conducă după bunul ei plac, neținând seama de doleanțele sociale și naționale ale românilor. Aparentele concesi, pe care maghiarii afirmă că ar fi dispuși să le facă sau eventualele sfaturi cu privire la luarea unor măsuri de îmbunătățire a situației românilor, sunt de fapt doar simple măsuri de precauție pe care le iau în situații limită. Urmăreau să preîntâmpine izbucnirea unor conflicte care se prefigurau deja, din ce în ce mai vizibil.

Cam aceasta era starea de spirit la începutul verii anului 1848. Dincolo de aspectul subiectiv al relatărilor oficialităților, care trebuie interpretate totuși ca izvoare, efervescenta revoluționară urma, după toate indiciile, să devină o realitate. Tensiunile acumulate, încordările și starea permanentă de iritare,

dominantă în ambele „tabere” și prevestesc ceea ce urmează. O dezlănțuire a forțelor, de proporții nemaîntâlnite, care încă din toamna anului va măcina Transilvania puțin câte puțin. Vara anului 1848 este încă o etapă a tatonărilor, a conflictelor, mai mult sau mai puțin tacite, care nu pot conduce decât la acumularea de noi elemente de neliniște și nervozitate. Aceste procese sociale specifice fazelor de intrigă și concentrare de energii negative vor genera, în mod absolut firesc, răbufniri dintre cele mai nedorite, pe parcursul războiului civil care va urma. Atrocitățile produse atunci de către reprezentanții ambelor părți implicate în confruntări militare vor reflecta deviații grave de comportament inter-uman. Acestea au explicații concrete, însă, în evoluția total defavorabilă a asperităților și clivajelor sociale. Dacă adăugăm tuturor acestor aspecte și tactica hărțuirii și a persecutării tinerilor români, practică cu asiduitate de oficialități și nobilimea maghiară în ansamblu, nu putem să nu acceptăm faptul că o soluție de compromis nu ar mai fi fost posibilă, sub nicio formă în acea perioadă. Autoritățile premeditează în asemenea măsură anihilarea forței reprezentate de tinerii români, încât acestora din urmă li se vor intenta procese penale și se vor face toate demersurile posibile pentru aducerea lor în fața instanțelor de judecată.

În ceea ce privește mișcările populare rezultate în diverse zone ale Transilvaniei, chiar dacă de acum înainte se disting prin caracterul lor național, evoluează și de această dată, de la unele forme locale până la încercări de organizare mai largă, la scară națională. Punctele focalizatoare, centrele spre care sunt atrase masele de români, fără să mai vorbim de zona Munților Apuseni, unde lucrurile sunt foarte clare, devin regimentele române de la Orlat și Năsăud, singurele capabile, la momentul respectiv, să asigure protecție. Asta în condițiile în care, spre deosebire de armata regulată, regimentele de graniță nu făceau parte din sistemul militar al Ungariei. Poziția acestor regimente de graniță față de marile probleme ale Revoluției a constituit un factor determinant în desfășurarea evenimentelor din cursul anului 1848.

Războiul civil și rolul decisiv al tinerilor constituie o altă chestiune urmarită pe parcursul tezei. Cu privire la premisele desfășurării noii Adunări Naționale din luna septembrie 1848, care reprezintă de fapt momentul decisiv, sub aspectul deciziilor revoluționare adoptate, se impune să precizăm că situația politică de acum este net superioară celei din primăvara anului. Bineînțeles, ne referim la nivelul la care a ajuns mișcarea românească, din punct de vedere al cristalizării și asumării unor obiective concrete. Lucrurile sunt mult mai simple acum, pentru că românii știu deja cu certitudine încotro vor să se îndrepte. Indiferent că se vorbește de elita tinerilor conducători sau de marea masă populară, opțiunile sunt deja bine stabilite și relațiile de colaborare funcționează în parametri normali. Elementele perturbatoare, care ar fi putut menține o oarecare stare de incertitudine cu privire la direcțiile de acțiune și modalitățile de punere în practică a acestora, sunt practic inexistente, la nivelul mișcării naționale românești. Acum nu se mai pune, sub nicio formă, problema imixtiunii factorilor religioși în procesul de luare a deciziilor și implicit semnul de întrebare că anumite grupări din conducerea Revoluției române ar putea trăda interesele naționale sau cel puțin că s-ar abate de la căile radicale de înlăptuire a dezideratelor.

O altă hotărâre de importanță maximă a Adunării din septembrie o constituie decizia de înființare a gărzilor naționale, desemnate să apere poporul român în fața insurgențelor maghiari. Mai mult decât atât, în ultima zi este adoptat un act intitulat semnificativ „decret”, semnat de „Adunarea de la Blaj”, care consfințește hotărârea mulțimii de a trece la lupta armată pentru dobândirea libertăților naționale și sociale. De acum, Adunarea își asumă atribuții constituționale, depășind stadiul consultativ, cu care fuseseră obișnuiți românii. Ei trec, datorită deciziei tinerilor, la punerea în practică a principiului puterii politice în Transilvania pe baza principiului majorității. Acest merit revine exclusiv tinerilor, pentru că ei au fost cei care, de-a lungul întregului an, au pregătit în mod sistematic luarea unei asemenea hotărâri. Deși aceste hotărâri vor fi urmate de

confruntări armate și vor produce pagube însemnate, importanța „Congresului românilor” rezidă în faptul că a realizat reunificarea centrelor revoluționare și reorganizarea la vârf a mișcării naționale, prin reinvestirea unor tineri fruntași, cu autoritatea de a acționa în numele națiunii. Este vorba de înființarea „Comitetului de pacificare”, care substituia astfel „Comitetul permanent”, proclamat în primăvară, la Sibiu.

Lupta românilor din Transilvania este de acum singura soluție pentru îndeplinirea dezideratelor. *Războiul civil* din Transilvania a fost declanșat, așadar, odată cu sfârșitul Adunării din septembrie. Acesta se desfășoară pe parcursul a patru mari etape, foarte consistente, atât din punctul de vedere al evenimentelor și realizărilor propriu-zise, cât mai ales din perspectiva cuantificării prezenței tinerilor români revoluționari. Etapa octombrie – noiembrie reprezintă începutul litigiilor, caracterizată prin constituirea legiunilor de luptă românești și instaurarea administrației românești în comitatele Transilvaniei. Între decembrie 1848 și februarie 1849, Transilvania este cucerită de generalul Bem Iosif, reinstaurându-se administrația nobiliară, iar între martie și iulie se remarcă lupta românilor împotriva ocupației trupelor maghiare. Ultima etapă sau perioadă a războiului civil poate fi plasată între iulie și august 1849 și scoate în evidență activitatea lui Avram Iancu, care se menține pe o poziție neutră între luptele dintre ruși și austrieci pe de o parte, și maghiari pe de alta. După lupta de la Fântânele, care a avut loc în data de 6 iulie 1849, trupele maghiare vor fi definitiv înfrânte.

Se cuvine să reamintim, odată ajunși la prezentarea acestei etape a cercetării de față, că intenția noastră principală nu este aceea de a descrie pas cu pas toate evenimentele sau bătăliile care au avut loc, ci aceea de a insista asupra rolului pe care tinerii conducători români l-au avut în evoluția și deznodământul acestora. Războiul civil din Transilvania la 1848 – 1849 a fost cercetat și analizat într-atât de mult, încât aproape că nu am mai avea ce noutăți să scoatem la iveală sau ce alte teorii să emitem cu privire la acesta, oricât am încerca.

Evenimentele istorice sunt deja clare și aproape în unanimitate acceptate. Cel puțin în istoriografia românească!

Ceea ce se dorește, din perspectiva noastră, este cuantificarea prezenței tinerilor și a rolului acestora. Fără doar și poate, că trebuie mers pe firul evenimentelor, pentru că altfel nu s-ar înțelege legăturile de cauzalitate și nu am percepe înălțuirea logică a etapelor în acțiunea propriu zisă. Însă ceea ce dorim să măsurăm este proporția în care tinerii au scris istoria la 1848 – 1849 în Transilvania. Astfel, după 9 octombrie, data la care Comandamentul general austriac se pronunțase pentru recunoașterea drepturilor națiunii române, Comitetul de pacificare al românilor decide formarea a 15 legiuni românești, prin care concretizează planul de la Blaj și prin care dorește să orienteze toate direcțiile de acțiune ale românilor.

Prefectul era administratorul prefecturii (legiunii) și Comandantul acesteia. Prefectul era ajutat de unul sau mai mulți viceprefecți. Legiunile erau organizate în tribunate, centurii și decurii, acestea fiind similare cu batalionul, compania, respectiv grupa. Acești prefecți, numiți de Comitet și confirmați de comanda austriacă, se dovedesc, alături de cei care-i secondează și care sunt denumiți viceprefecți, tribuni, centurioni și decurioni, în totalitate tineri. Mulți dintre aceștia sunt luați efectiv de pe băncile școlilor superioare și gimnaziilor (Blaj, Cluj, Sibiu, Zlatna ș. a.), alții sunt proaspeți absolvenți.

Reușitele militare ale românilor sunt cu atât mai remarcabile, cu cât efectivele majorității legiunilor românești se confruntau, încă de la începutul conflictelor, cu probleme deosebit de grele privitoare la cadre și personal, norme de organizare, mijloace de trai și cazare, modalități de instruire pentru luptă etc. Revoluționarii români, oamenii tineri și ambițioși din conducerea oștilor dădeau calitatea trupelor, bineînțeles având alături luptători formați din țărani, foarte rezistenți, în a învinge tot felul de greutăți.

Parcursul războiului civil din Transilvania și, poate, inclusiv unele dintre aspectele mai puțin plăcute ale manifestărilor revoluționare din ambele tabere își au originea, cu

siguranță, în asperitățile și conflictele româno-maghiare acumulate de-a lungul timpurilor. Clivajele sociale, perpetuate în întreaga istorie a relațiilor dintre cele două naționalități au creat, puțin câte puțin, germenii unor resentimente puternice, care acumulate în timp vor erupe, scoțând la iveală comportamente umane înfiorătoare. Acțiunile pe care le coordonează și felul cum o fac, pe lângă descrierea strategiilor și modalităților de luptă, relevă acum, mai mult ca oricând, ipostazele asumate de tinerii români. Și ne referim aici, nu neapărat la ipostazele generate de rolurile de conducători efectivi, pentru că acestea sunt deja clare și consemnate cu certitudine. Avem în vedere, mai ales, configurațiile psihosociale care i-au definit pe marea parte dintre ei, și care își au originea în precedentele relațiilor de coabitare a acestora cu mulțimile pe care le conduc.

Pe de altă parte, atitudinile și modelele comportamentale pe care le instituie în procesul de coordonare a mulțimilor vor scoate în evidență și o altă latură a relațiilor dintre tinerii conducători și masele populare, o nouă formă de manifestare a raporturilor ierarhice, necesare pentru asigurarea coerenței în acțiuni și implicit succesului operațiunilor. Acest aspect, deloc de neglijat pentru scopul demersului științific, poate furniza o serie de informații veritabile despre modul în care se realizează articularea dorințelor și instrucțiunilor tinerelor elite cu conduita oștilor populare implicate în confruntările militare. Asta cu atât mai mult cu cât, dinamismul accentuat al derulării episoadelor propriu-zise implică un proces complex de adaptare la circumstanțe noi, de identificare de soluții în momente limită și chiar de salvare și sprijin reciproc în situații critice.

Analiza războiului civil purtat de români demonstrează, în ciuda rezultatelor finale, mai mult sau mai puțin satisfăcătoare, că mecanismul complex al relaționării dintre tinerii conducători români și oștenii săi a funcționat la parametri optimi. Acest lucru nu ar fi fost posibil, cu siguranță, fără existența unei culturi organizaționale bine încheată, care să confirme și să mențină, în cadrul grupurilor constituite unitatea

și solidaritatea membrilor ei. Factorii care au determinat ca acest sistem complex, să reușească să funcționeze în condiții optime, sunt multipli și prevalează în fața celorlalte elemente perturbatoare, care amenințau stabilitatea sa. În primul rând, la reușita organizării și funcționării structurilor armate românești a contribuit conexiunea stabilă dintre tinerii lideri și soldații lor, bazată pe însăși solidaritatea de generație și pe obiectivele comune cultivate de-a lungul anului 1848 drept deziderate vitale pentru desăvârșirea națională, socială și politică a românilor. Revendicările care-i uneau pe români, indiferent de statutul lor, fuseseră investite cu valoare absolută, printr-un proces amplu, desfășurat pe parcursul unei perioade îndelungate de timp, în așa fel încât au fost fixate în mentalul colectiv ca obiective de maximă prioritate, a căror îndeplinire nu mai suferea amânare. Este, totodată, cert că legitimarea acțiunilor revoluționare s-a produs și ca rezultat al unor demersuri susținute, de identificare a dezideratelor românești cu elementele care susțineau reînvierea „vârstei de aur” a națiunii, și care erau profund ancorate în trecutul istoric glorios al națiunii române, a cărui reconstituire o făceau tot tinerii. Apelul la dreptul istoric și la dreptul național al românilor reprezentau „probe incontestabile” cu privire la realismul și justețea cauzei sfinte a poporului.

Un alt element foarte important, care a asigurat coerență în funcționarea legiunilor și a celorlalte entități subordonate, în ciuda faptului că românii nu aveau experiența relațiilor în structuri organizate și cu atât mai mult în formațiuni militare, îl constituie legătura indestructibilă între lideri și masele populare. Era construită pe baza unor sentimente afective foarte bine sudate în primăvara și vara anului 1848. Elementele genetice sunt potențate de trăirile pasionale, care i-au unit definitiv pe lideri de masele populare, atunci când s-a procedat, în mod absolut ritualic, la asumarea divină a luptei pentru o nouă viață, pentru schimbarea unui sistem social învechit cu unul nou, modern. Coabitarea dintre planul reprezentat de tinerele elite și cel al maselor populare țărănești, precum și demararea acțiunilor

revoluționare premergătoare războiului civil, s-a produs într-o atmosferă de sărbătoare, demonstrând importanța atribuită momentului unic al trecerii la o nouă vârstă, a binefacerilor pentru poporul român.

Dimensiunea festivă atribuită atragerii maselor în acțiunile revoluționare este o componentă inedită a fuziunii dintre cele două planuri. Ea conferă o semnificație cu totul aparte momentelor inițiatice și demonstrează, în fapt, solemnitatea cu care sunt privite aceste etape ceremoniale, ca evenimente unice în viața oamenilor. Intrarea maselor populare în mișcarea revoluționară s-a produs așadar într-o atmosferă dominată de încredere, bucurie, veselie și exuberanță, sentimente tonice și revitalizante pentru poporul român, întreținute, de asemenea de tineri.

Analiza atentă a evenimentelor sociale și politice de pe parcursul războiului civil va confirma relația indisolubilă dintre tineri și masele populare românești atrase în luptă. Indiferent de vârstă, statut social și chiar de sex, românii se avântă în confruntările militare, urmându-i cu cea mai mare încredere pe liderii lor. Prin urmare, în ciuda multor aparențe și lăsând la o parte aspectele mai puțin plăcute ale ofensivelor țărănești, de altfel explicabile în condițiile unei atmosfere dominată de insecuritate și teroare, lupta românilor a fost una relativ bine încheată. Ea a avut un țel precis, conducători raționali, și a dat dovadă de maturitate, prin însuși faptul că s-a bazat pe elemente de identitate bine asumate și promovate. A avut obiective clare, sincere, perfect justificate și, mai presus de toate, s-a bazat pe credința milenară că națiunea română din Transilvania merită o soartă mai bună. Pretențiile românilor, departe de a fi aberante, au demonstrat că sunt ancorate în realitățile timpurilor și, mai mult decât atât, că sunt îndreptățite, în virtutea drepturilor omului, recent proclamate în întreaga Europă.

Articularea tuturor acestor tendințe s-a realizat prin intermediul și cu susținerea constantă a tinerilor români. Ei au fost cei care au dirijat un proces de cristalizare ideologică, care, raportabil la trend-ul ideologic al Europei, a fost adaptat și

particularizat realităților obiective ale societății transilvănene. În condițiile în care, în Transilvania, exista o situație atipică, din toate punctele de vedere, și nu mai e cazul să reiterăm acum factorii care au contribuit la crearea acesteia, pentru că lucrurile sunt de notorietate, rolul tinerilor în crearea unui sistem ideologic sustenabil și predispus a declanșa mișcări revoluționare a fost unul, dacă nu neapărat dificil, cel puțin sinuos. Tinerii au trebuit să construiască, aproape de la A la Z, un mecanism revoluționar funcțional. Ei au avut resurse limitate, indiferent la ce ne raportăm, și acest lucru nu cred ca poate fi vreodată pus la îndoială. Meritul lor este, din acest punct de vedere, cu atât mai mare. Tinerii revoluționari români au reușit, pornind în acest demers deloc simplu, de la exacerbarea sentimentelor naționale în rândul maselor populare românești.

Concluzii

Pe parcursul actualei teze s-a propus cuantificarea prezenței și activității tinerilor în tumultul evenimentelor revoluționare de la 1848-1849, în Transilvania. Se consideră această „operațiune istoriografică” drept o obligație culturală cu certe valențe naționale, de care trebuia să ținem cont. Pe lângă faptul că ne-a certificat oarecum teoriile deja enunțate și ne-a validat demonstrațiile istorice, o apreciere din punct de vedere cantitativ trebuia să fie și o datorie morală a noastră față de acești „actori sociali” principali, tinerii revoluționari români care, într-o formă sau alta, și-au asumat rolurile până la epuizare. Ei nu și-au abandonat, spre deosebire de reprezentanții celorlalte generații, menirea și sarcinile efective care decurgeau din aceasta. Nici nu au apelat, sub nicio formă, la varianta de a se eschiva și a-și părăsi avanposturile Revoluției, atunci când situațiile au presupus riscuri imense și inclusiv conștientizarea faptului că sfârșitul putea fi unul nedorit. Pentru toate acestea și mai ales pentru faptul că au ales să fie decidenții timpurilor în care au trăit, am considerat că au meritat să le dedicăm capitole întregi. Am încercat, pe cât posibil, să sintetizăm traiectoria tinerilor români la 1848 – 1849. Am descris opțiunile politice, pe care aceștia și le-au asumat și am urmărit șirul evenimentelor,

pentru a percepe atât legăturile de cauzalitate care au generat comportamentele, cât și urmările acțiunilor lor.

Prin aducerea în prim plan a tuturor acelor momente, ale căror actori principali sunt în mod clar tinerii români, am putut realiza o proiecție clară a tinereții și a tinerilor. Am fost, de asemenea, în măsură să descoperim modalitățile prin care sistemul social le-a atribuit acestora roluri și responsabilități și, implicit, le-am definit o imagine și o identitate proprie, dictată de necesități și contexte revoluționare în Transilvania deceniului 5 al secolului al XIX-lea.. Mecanismul politico-social este unul complex, și dezvăluie o atmosferă dominată de necesitatea de a acționa în conformitate cu deziderate de ordin național și social, care implicau prejudecăți (justificabile pentru români) și definesc o epocă interesantă și chiar fascinantă sub aspectul elementelor care operau la nivelul mentalităților. Am preferat să trasăm elementele esențiale, care alcătuiau portretul tânărului român ardelean de la mijlocul secolului al XIX-lea. Arhetipul tânărului român revoluționar este, din acest punct de vedere, relevant pentru tot ceea ce însemna dimensiunea politică și socială, cu mutațiile și schimbările pe care le presupunea evoluția sa spre modernism într-o Europa în continuă prefăcere. Tinerii români au reprezentat, așadar, în această etapă de tranziție, actorii principali în Revoluția de la 1848-1849, capabili să implementeze valori și teorii sociale moderne, iar comunitatea vrfeții, conștientă de valoarea acestora, i-a investit la nivel politic și social, cu rolul de a decide și a acționa în numele națiunii lor.

Bibliografie:

Izvoare:

1. Bodea, Cornelia, *1848 la români, O istorie în date și mărturii*, I – II, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1982.
2. *Documente privind revoluția de la 1848 în Țările Române. C. Transilvania*, I – VIII, București, Editura Academiei, 1977 – 2007.
3. Dragomir, Silviu, *Studii și documente privitoare la revoluția românilor din Transilvania, în anii 1848-1849*, I – II, Sibiu, „Cartea românească din Cluj”, 1944, III, Cluj, „Cartea românească”, 1946.
4. Kemeny, István, *Fekete Könyv (Cartea Neagră)*, publicată de Hentaller Lajos, în *Magyarország*, Budapesta, nr. 121 – 132, 1895.
5. Moldovan, Vasile, *Memorii din 1848 – 49*, Brașov, Tipografia Andrei Mureșanu, 1895.
6. Sever, Axente, *Răspuns la Cartea Neagră*, Brașov, Tipografia Andrei Mureșanu, 1896.
7. *Rapoartele despre faptele oștii populare românești care au stat sub comanda lui Avram Iancu, Simion Balint și Axente Sever, pe timpul Războiului civil din Transilvania, din anii 1848/9*, Sibiu, W. Kraft, 1884.

Lucrări generale:

1. Bariț, George, *Părți alese din istoria Transilvaniei pe două sute de ani în urmă*, II, Sibiu, W. Krafft, 1890.
2. Bariț, George, *Scrieri social-politice. Studiu și antologie*, [editori Victor Chereșteșiu, Camil Mureșan și traducere de George Em. Marica], București, Editura Politică, 1962.
3. *George Bariț și contemporanii săi*, I – X, București, Editura Minerva, 1973 – 2003.

4. Bărbulescu, Mihai, Deletant, Dennis, Hitchins, Keith, Papacostea, Șerban, Teodor, Pompiliu, *Istoria României*, București, Editura Enciclopedică, 1998.
5. Bocșan, Nicolae, *Ideea de națiune la românii din Transilvania și Banat (secolul al XIX-lea)*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 1997.
6. Botezan, Liviu, *Participarea țărănimii din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș la revoluție în primăvara anului 1848 pentru desființarea iobăgiei*, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2006.
7. Câmpeanu, Remus, *Intellectualitatea română din Transilvania în veacul al XVIII-lea*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 1999.
8. Cheresteșiu, Victor, *Adunarea națională de la Blaj 3 – 5 (15 – 17) mai 1848*, București, Editura Politică, 1966.
9. Chindriș, Ioan, *Naționalismul modern*, București, Editura Clusisum, 1996.
10. Diaconovich, Cornel, *Enciclopedia română*, I-III, Sibiu, 1998.
11. Dragomir, Silviu, *Studii privind istoria revoluției române de la 1848*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1989.
12. *Enciclopedia istoriografiei românești*, coordonator Ștefan Ștefănescu, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1978.
13. Florea, Petre, Abrudan, Paul, *Bărbăți ai datoriei 1848 – 1849*, coordonator Maria Totu, București, Editura Militară, 1984.
14. Furet, François, *Revoluția în dezbateri*, Prefață de Mona Ozouf, Traducere de Gabriela Scurtu Ilovan, Iași, Editura Polirom, 2000.
15. Giurescu, C. Constantin, *Istoria românilor din cele mai vechi timpuri până la moartea regelui Ferdinand*, București, Editura Humanitas, 2000.
16. Gyémánt, Ladislau, *Mișcarea națională a românilor din Transilvania. 1790-1848*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1986.

17. Hermet, Guy, *Istoria națiunilor și a naționalismului în Europa*, Traducere de Silvia Dram, Prefață de Alexandru Zub, Iași, Institutul European, 1997.
18. Iorga, Nicolae, *Istoria românilor din Ardeal și Ungaria*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1989.
19. *Istoria României. Transilvania*, vol. I, Cluj-Napoca, Editura „George Barițiu”, 1997.
20. Loghin, Leonida, Ucrain, Constantin, *Aspecte militare ale revoluției din 1848 – 1849 din Transilvania*, București, Editura Militară, 1970.
21. Marica, George, Em., *Studii de istoria și sociologia culturii române ardeleno din secolul al XIX-lea*, vol. I – III, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1978 – 1980.
22. Neamțu, Gelu, Bolovan, Ioan, *The Revolution of 1848 – 1849 in Transilvania. Contributions to the History and Mentalities and of the social Imaginary*, Cluj-Napoca, Institutul Cultural Român, 2004.
23. Nicoară, Toader, *Sentimentul de insecuritate în societatea românească la începutul timpurilor moderne (1600 – 1830)*, Cluj-Napoca, Editura Accent & Presa Universitară Clujeană, 2002.
24. Papiu-Ilarian, Alexandru, *Istoria românilor din Dacia superioară*, I, II, Viena, 1852.
25. Papiu-Ilarian, Alexandru, *Istoria românilor din Dacia Superioară*. Schița tomului III. Publicată cu o introducere și cu note de Ștefan Pascu, Sibiu, Editura „Dacia Traiană”, 1943.
26. Păcurariu, Mircea, *Revoluția românească din Transilvania și Banat în anii 1848 – 1849*, Sibiu, 1995.
27. Platon, Gheorghe, *Geneza Revoluției române de la 1848. Introducere în istoria modernă a României*, Iași, Editura Junimea, 1980.
28. Prodan, David, *Supplex Libellus Valachorum. Din istoria formării națiunii române*, București, Editura Enciclopedică, 1998.

29. Rus Traian, *Țara Moșilor. Oameni, locuri, istorie*, Cluj-Napoca, Editura „Napoca Star”, 2008.
30. Stan, Apostol, *Revoluția de la 1848 în Țara Românească. Boieri și țărani*, București, Editura Saeculum I.O., 1996.
31. Stan, Apostol, *Revoluția românilor de la 1848*, București, Editura Albatros, 1996.
32. Teodor, Pompiliu, *Evoluția gândirii istorice românești*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1970.
33. Teodor, Pompiliu, *Introducere în istoria istoriografiei din România*, Cluj-Napoca, Editura Accent, 2002.
34. Predescu, Lucian, *Enciclopedia României Cugetarea. Material românesc. Oameni și înfăptuiri*, București, Ediție anastatică, Editura „Saeculum, Vestala”, 1999.
35. Ricoeur, Paul, *De la text la acțiune, (eseuri de hermeneutică)*, II, Traducere și postfață de Ioan Pop, Cluj-Napoca, Editura Echinoțiu, 1999.
36. Stanciu, Laura, *Orientări în studiul discursului istoric. Aspecte semantice. O propunere pentru istoria Transilvaniei*, Alba Iulia, Editura Aeternitas, 2005.
37. Suci, Coriolan, *Cum a fost pregătit 3/15 mai 1848*, Blaj, Tipografia Seminarului, 1925.
38. Turczynski, Emanuel, *De la iluminism la liberalismul timpuriu*, traducere de Irina Cristescu, București, Editura Fundației Culturale Române, 2000.
39. Veyne, Paul, *Cum se scrie istoria*, Traducere de Maria Carpov, București, Editura Meridiane, 1999.

Lucrări speciale:

1. Baci, Petre, *Prefectul legiunii a III-a*, București, Editura Litera, 1976.
2. Bocșan, Nicolae, Grăf, Rudolf, *Revoluția de la 1848 în Munții Apuseni. Memorialistică*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2003.

3. Bocșan, Nicolae, Valeriu, Leu, *Revoluția de la 1848 din Transilvania în Memorialistică*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2000.
4. Caron, Jean-Claude, Fabre, Daniel, *Istoria tinerilor în Occident*, I – II. Coordonatori Giovanni Levi și Jean-Claude Schmitt, traducere de Maria Zbarcea, Iași, Institutul European, 2001.
5. Deteșan, Daniela, *Dosarul Procesului Lemenian*, vol. I, Cluj-Napoca, Editura „Napoca Star”, 2007.
6. Deteșan, Daniela, *Procesul Lemenian (1843 – 1846)*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2008.
7. *Discursul de la Blaj și Scrieri de la 1848*, prefată de Ion Rațiu, Ediție îngrijită de Ioan Chindriș, Cluj-Napoca, „Uniunea Mondială a Românilor Liberi”, 1990.
8. Dragomir, Silviu, *Avram Iancu*, București, 1924.
9. Dragomir, Silviu, *Un precursor al Unității Naționale, profesorul ardelean Constantin Romanul-Vivu*, București, Editura Cultura Națională, 1929.
10. Ghișa, Ciprian, *Episcopia Greco-catolică de Făgăraș în timpul păstoririi lui Ioan Lemeni 1832 – 1850*, I – II, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2008.
11. Josan, Nicolae, *Memorandistul moș Rubin Patiția (1841 – 1918)*, Alba Iulia, Editura Altip, 2002.
12. Josan, Nicolae, Popa, Liliana, *Cetatea Alba Iulia în timpul Revoluției din anii 1848 – 1849, Documente vieneze*, Alba Iulia, Editura Altip, 2001.
13. Maior, Liviu, *1848 – 1849. Români și unguri în revoluție*, București, Editura Enciclopedică, 1998.
14. Maior, Liviu, *Românii în armata habsburgică. Soldați și ofițeri uitați*, București, Editura Enciclopedică, 2004.
15. Marga, Delia, *Introducere în analiza discursului, cu referire la istorie și sfera publică*, Cluj-Napoca, Editura Fundației pentru Studii Europene “Efes”, 2003.
16. Mârza, Iacob, *Etape și momente din istoria învățământului în Transilvania (sec. XVIII – XIX)*, Sibiu, Editura Imago, 2002.

17. Mârza, Iacob, *Școală și națiune (Școlile de la Blaj în epoca renașterii naționale)*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1987.
18. Mihai, Nicolae, *Revoluție și mentalitate în Țara Românească (1821 – 1848). O istorie culturală a evenimentului politic*, Craiova, Editura Aius, 2010.
19. Moldovan, Peter, *Pace și război, 1848 – 1849 în Transilvania centrală. Mișcările revoluționare și războiul civil*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2008.
20. Neamțu, Gelu, *Fața necunoscută a revoluției române de la 1848-1849 din Transilvania*, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2004.
21. Neamțu, Gelu, *Documente pentru viitorime privind genocidul antiromânesc din Transilvania 1848 – 1849*, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2009.
22. Neamțu, Gelu, *Religia română în Transilvania 1848 – 1918*, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2010.
23. Neamțu, Gelu, *Revoluția românilor din Transilvania 1848 – 1849*, Cluj-Napoca, Editura Carpatica, 1996.
24. Neamțu, Gelu, Bolovan, Ioan, *Revoluția de la 1848 din Transilvania. Ancheta Kozma din Munții Apuseni*, Cluj-Napoca, Editura Fundației Culturale Române, 1998.
25. Neamțu, Gelu, Tutula, Vasile, *Aspecte militare și pagini memorialistice despre Revoluția și războiul civil din Transilvania 1848 – 1849*, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2008.
26. Netea, Vasile, *George Barițiu. Viața și activitatea sa*, București, Editura Științifică, 1966.
27. Popa, Septimiu, *Curierii ideii naționale. Rolul tinerimii școlare române în mișcările naționale din anul 1848*, Cluj, „Tiparul național”, 1936.
28. Pascu, Adrian T, *Ioan Axente Sever (1821 – 1906) Viața și activitatea militantă*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1985.

29. Pârnuță, Gheorghe, *Învățători și profesori în revoluția de la 1848*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1976.
30. Prodan, David, *Note mai vechi în legătură cu Revoluția noastră din 1848, în Transilvania și iar Transilvania – considerații istorice* – , București, Editura Enciclopedică, 1992
31. Rad, Ilie, *Aron Pumnul (1818 – 1866)*, Prefață de V. Fanache, Cluj-Napoca, Centrul de Studii Transilvane, 2002.
32. Rus, Dorin-Ioan, *Sub semnul lui Marte. Militarii Reghinului*, ediția a II-a, revizuită și adăugită, Cluj-Napoca, Editura Accent, 2012.
33. Slăvescu, Victor, *Viața și opera economistului Dionisie Pop Marțian*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1943.
34. Suci, Dumitru, *Soldați fără uniformă ai Landsturmului românesc și starea protopopiatelor ortodoxe din Transilvania după Războiul Național din 1848 – 1849*, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2011.
35. Șipoș, Sorin, *Silviu Dragomir – istoric*, Ediția a II-a adăugită, Prefață de Ioan-Aurel Pop, Oradea, Editura Universității, 2008.
36. Teodor, Pompiliu, *Avram Iancu în memorialistică*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1972.
37. Telea, Coralia, Maria, *Interférences franco-romaines chez George Barițiu*. Preface: Iacob Mârza, Iași, Editura Efes, 2008.

Studii, articole și comunicări:

1. Anghel, Gheorghe, *Nicolae Solomon, prefect de Hațeg și Hunedoara*, în *Apulum*, X/1974, p. 407 – 421.
2. Anghel, Gheorghe, *Din activitatea prefectului Dionisie Popovici Marțian și a legiunii române din Sebeș în anii*

- Revoluției din 1848 – 1849 din Transilvania, în Apulum, XXV/1988, p. 395 – 404.*
3. Baci, Petre, *Vasile Moldovan (1824 – 1895)*, în *Apulum*, X/1974, p. 323 – 337.
 4. Berindei, Dan, *O revoluție națională și europeană*, în *Magazin istoric*, 6/1998, p. 5 – 13.
 5. Bocșan, Nicolae, *Contribuții la istoria mentalității revoluționare. Noțiunea de revoluție la românii din Transilvania (septembrie 1848-august 1849)*, în David Prodan, *Puterea modelului*, Cluj Napoca, Editura Dacia, 1995, p. 200 – 215.
 6. Braharu, Dumitru, *Tribunii din Câmpeni ai lui Avram Iancu*, în *Țara Moșilor, studii, articole și comunicări*, Abrud, 1974, p. 68 – 83;
 7. Breazu, Ion, *Lamennais la românii din Transilvania, în 1848*, în *Studii literare*, IV, 1948, p. 176 – 197.
 8. Chereteșiu, Victor, Teodor, Pompiliu, *Date noi cu privire la frământările tineretului intelectual în preajma Adunării din 30 aprilie 1848. Proclamația lui Aron Pumnul*, în *Omagiu lui Petru Constantinescu-Iași cu prilejul împlinirii a 70 de ani*, București, Editura Academiei, 1965, p. 458 – 471.
 9. Chindriș, Ioan, *Românii și ungerii la 1848*, în *1848 – Blajul și amintirea revoluției*, Blaj, 1998, p. 223 – 234.
 10. Chioreanu, Ioan, *Memorialistul pașoptist Vasile Moldovan*, în *Studii și materiale*, Târgu Mureș, III – IV, 1972, p. 291 – 310.
 11. Cosma, Ela, *Cronologia anilor 1848 – 1849 în Transilvania*, în *Anuarul Institutului de Istorie „G. Barițiu”*, Cluj-Napoca, tom. XLVI, 2009, p. 336 – 355.
 12. Deteșan, Daniela, *Difuzarea creației herderiene în Transilvania între 1800 – 1848*, în *Arhiva Someșană, Revista de istorie și cultură*, seria a III-a, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2004, p. 13 – 27.
 13. Florea, Bogdan, *Rolul tinerilor revoluționari de la 1848 în Transilvania (Ancheta Kozma)*, în *Buletinul*

- Cercurilor Științifice Studențești, Arheologie-Istorie-Muzeologie, Alba Iulia, 9/2003, p. 137 – 140.*
14. Florea, Bogdan, *Tinerii și istoria. Tineri la 1848 – 1849 în Transilvania (O listă publicată de Silviu Dragomir), în Buletinul Cercurilor Științifice Studențești, Arheologie-Istorie-Muzeologie, Alba Iulia, 11/2005, p. 103 – 108.*
 15. Florea, Bogdan, *Prezența tinerilor în Revoluția de la 1848-1849 din Transilvania. Raportul lui Simion Balint, în Lucrările Sesiunii Naționale a Doctoranzilor în Istorie, Oradea, ediția I, Editura Universității, 2009, p. 316 – 323.*
 16. Hulea, Eugen, *Cronica evenimentelor albaiuliene în anii Revoluției de la 1848 – 1849, în Apulum, XI, 1973, p. 469 – 488.*
 17. Hulea, Eugen, *Simion Balint (1810-1880), în Apulum, X/1974, p. 421 – 431.*
 18. Lăzărescu, A. Dan, *1848 Revoluția intelectualilor, în Magazin istoric, 6/1998, p. 9–13.*
 19. Maior, Liviu, *Opțiuni programatice românești în Transilvania, în Istoria României. Pagini transilvănene, Cluj-Napoca, Editura Fundației Culturale Române, 1996.*
 20. Maior, Liviu, *Aspecte ale organizării administrației românești în anii 1848 – 1849 în Transilvania, în Acta Musei Napocensis, IV/1967, p. 563 – 570.*
 21. Marțian, I, *Meeting românesc în Blaj (15 – 17 mai 1848), în Arhiva someșană, III, 13, 1929 – 1931, p. 366 – 372.*
 22. Mârza, Iacob, *Școlile de la Blaj în 1848, în Magazin istoric, XXV, 5 (290), mai 1991, p. 8 – 10.*
 23. Mârza, Iacob, *Opțiune politică și implicare revoluționară (școlile de la Blaj și Revoluția din 1848), ms., 22 p.*
 24. Mârza, Iacob, Florea, Bogdan, *Opțiune politică și implicare revoluționară la 1848 – 1849 în Transilvania. Elevii Blajului, comunicare la Sesiunea de Comunicări*

- Științifice *Blajul și Revoluția de la 1848*, Blaj, 15 mai 2009, ms., 10 p.
25. Mârza, Iacob, Rotaru, Octavian, *Un protocol Școlar de la Seminarul din Blaj (1806 – 1883) în Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Historia*, XXIII, 1/1978, p. 37 – 45.
 26. Mitu, Sorin, *Mobilizare politică și naționalism la Năsăud, în vara lui 1848*, în *Arhiva Someșană, Revista de istorie și cultură, seria a III-a*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2004, p. 29 – 49.
 27. Mureșanu, Camil, *Cadrul european al revoluției de la 1848*, în *Revoluția de la 1848 – 1849 în Europa Centrală. Perspectivă istorică și istoriografică*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2000, p. 11 – 17.
 28. Neamțu, Gelu, *O autobiografie necunoscută până acum a lui Simion Balint (1848)*, în *Acta Musei Porolissensis*, XIX, 1995 p. 191 – 201.
 29. Nicoară, Simona, *Sacralizarea ideii de Națiune în Revoluția de la 1848 din Transilvania*, în *Revoluția de la 1848 – 1849 în Europa Centrală. Perspectivă istorică și istoriografică*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2000, p. 405 – 415.
 30. Păcurariu, Mircea, *Preoții ardeleni – tribuni și martiri ai revoluției*, în *Magazin istoric*, XXXII, 6/1998, p. 16 – 20.
 31. Ploșteanu, Grigore, *Canceliștii români târgumureșeni în revoluția de la 1848*, în *Studii și cercetări de științe sociale*, București, Editura Academiei, 1977, p. 27 – 48.
 32. Racovițan, Radu, Racovițan, Mihai, *Național și social în revoluția română de la 1848 în Transilvania*, în *Blajul și amintirea revoluției*, Blaj, 1998, p. 234 – 239.
 33. Stoica, Vasile, *Tineretul anului 1848*, în *Blajul*, 3, 5, 1936, p. 225 – 229.
 34. Suci, Coriolan, *Rolul național-cultural al Blajului în preajma evenimentelor din 1848*, în *Cultura creștină*, XIV, p. 44 – 49.

35. Telea, Coralia, Maria, *Ecouri franceze în Părți alese din Istoria Transilvaniei*, în *Cultura Creștină*, Blaj, Anul IX, nr. 3 – 4, 2006, p. 193 – 211.
36. Totu, Maria, *Participarea românilor din Transilvania la revoluția de la 1848 în Țara Românească*, în *Revista de Istorie*, 29, 1976, p. 841 – 864.